

RAVEN ZNANJA GEOGRAFIJE PRI ŠTUDENTIH NA ZAČETKU VISOKOŠOLSKEGA
STUDIJA GEOGRAFIJE V ŠOLSKEM LETU 1983/84

Primerjava z rezultati preizkusov v šolskih letih 1962/63, 1977/78 in 1978/79

Maja Umek^x

V zadnjih dveh desetletjih se je pouk geografije od osnovne šole do fakultete precej spremenil. Kako se je to odražalo na predznanju študentov geografije na Filozofski fakulteti, kaže primerjava štirih preizkusov splošnega znanja iz geografije pri novincih na začetku njihovega visokošolskega študija. Ker so se za študij geografije na Filozofski fakulteti odločali predvsem maturanti gimnazij, lahko rezultate preizkusov, čeprav samo orientacijsko, ker vzorec ni reprezentativen, posplošimo na vse maturante gimnazij.

Do sedaj so bili podrobno obdelani trije preizkusi znanja geografije študentov novincev. Rezultati so bili objavljeni v Geografskih obzornikih¹. Prva anketa je bila izvedena v začetku šolskega leta 1962/63, druga v šolskem letu 1977/78, samo leto kasneje (1978/79) je Dušan Plut primerjal znanje geografije med študenti geografije in psihologije na Filozofski fakulteti, zadnji preizkus pa je bil opravljen oktobra 1983.

Pri obdelavi zadnje ankete je v ospredju primerjava z dosežki v prejšnjih preizkusih. Hkrati pa bo to osnova za vrednotenje znanja geografije bodočih absolventov srednjega usmerjenega izobraževanja.

Vsebinsko izhodišče vprašalnika je ostalo pri vseh preizkusih podobno, vendar so bila, na osnovi pregleda veljavnih učbenikov ter ustnih predlogov, vnesena nekatera nova vprašanja, nekatera pa so bila izpuščena. Najbolj je bila spremenjena tretja anketa. V primerjavi bom upoštevala samo vprašanja, ki do zadnje ankete niso bila spremenjena.

Pri vrednotenju odgovorov sem uporabljala kriterije, ki so bili določeni pri prejšnjih preizkusih. Manjšim napakam se zaradi subjektivne presoje ni bilo mogoče izogniti, vendar to ne pomeni večjega odstopanja od dejanske slike znanja.

Odgovori, z izjemo nekaterih geografskih terminov, so razvrščeni v štiri skupine:

¹ Lovrenčak F., Znanje geografije pri absolventih srednjih šol na začetku visokošolskega študija geografije, Geografski obzornik XXV, 3-4, Ljubljana 1978

Plut D., Raven znanja geografije pri maturantih srednjih šol. Primerjava znanja novincev geografije in psihologije na FF v Ljubljani, Geografski obzornik XXVII, 3-4, Ljubljana 1980

Radinja D., Problematika o izhodiščih univerzitetnega študija geografije na prvi stopnji, Geografski obzornik XX, 1-2, 3-4, Ljubljana 1963

^x dipl. geog., asistentka PZE za geografijo, Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 13, glej izvleček na koncu Obzornika

pravilni, pomanjkljivi, nepravilni in brez odgovora. Kakor v predzadnji anketi, so tudi v zadnji anketiranci odgovarjali na 44 vprašanj, na razpolago so imeli 120 minut. V preizkusu je sodelovalo 45 študentov prvega letnika PZE za geografijo FF².

I. Oznaka geografskih pojmov

V prvi skupini vprašanj so študenti pokazali poznavanje geografskih pojmov. Geografski pojmi so bili razdeljeni v dve skupini. Pri prvi skupini so morali anketiranci pokazati aktivno znanje, tj. kratko opisno označiti naslednje termine: horizont, relief, erozija, podzol, polikulturno kmetijstvo in plantaža. Pri drugi skupini pa je zadostovalo pasivno znanje pojmov geografska širina, izohipsa, pasat, porečje, savana ter nataliteta. Pri vsakem vprašanju so izbirali med tremi odgovori.

Poznavanje geografskih terminov med novinci geografije se od leta 1962 do preizkusa v letu 1983 ni bistveno spremenilo. Opazimo manjše nazadovanje znanja. Skupno je v prvi anketi pravilno označilo 6 geografskih pojmov 23% anketirancev, v drugi 19%, v tretji 25% in v zadnji 18% novincev. Delež pomanjkljivih odgovorov je pri vseh preizkusih zelo visok, približno polovica odgovorov sodi v to skupino in tudi negativnih je več kot pozitivnih (27, 31, 29, 32)³. Zanimivo, da novinci mislijo, da te pojme poznajo, saj zelo redki ne poizkusijo odgovarjati (2, 3, 5, 4).

Če analiziramo odgovore na posamezna vprašanja, zasledimo nekoliko večje spremembe med preizkusi. Novincem je vse manj znan pojem horizont (51, 31, 42, 22), vse slabše označujejo plantažo, pojme erozija, podzol in polikulturno kmetijstvo pa kljub majhnemu porastu števila pravih odgovorov še vedno zelo pomanjkljivo opredeljujejo.

Pri drugi skupini geografskih pojmov, kjer so študenti izbirali pravilne odgovore, sta primerljivi zadnji anketi, kajti v prvih dveh so tudi te pojme opisno označevali in ju lahko primerjamo le med seboj. Pri zadnjih dveh anketah zasledimo visok delež pravih odgovorov (81, 83), kar kaže, da je znanje novincev predvsem pasivno. Pri istih vprašanjih v prvih dveh anketah, ko so morali pokazati aktivno znanje, so dosegli bistveno manj pravih odgovorov (29, 33).

Po analizi prve skupine vprašanj lahko zaključimo, da se poznavanje geografskih pojmov med novinci na geografiji v zadnjih 21 letih ni bistveno spremenilo. Opisovanje pojmov je pomanjkljivo in kaže, da od učencev v osnovnih in srednjih šolah premalokrat zahtevamo, da pojme, ki jih pri odgovorih uporabljajo, tudi natančno označijo.

II. Opredelitev nekaterih geografskih dejstev

Ta skupina obsega 14 vprašanj. 10 vprašanj je primerljivih pri vseh preizkusih, 12 pri zadnjih treh in vsa med zadnjim in predzadnjim preverjanjem. Odgovori na to skupino vprašanj naj bi pokazali, kako novinci opredeljujejo preprosta geografska dejstva.

² Ker so bila pri prejšnjih preizkusih objavljena posamezna vprašanja, navedeni kriteriji vrednotenja, najpogostejši pravilni, pomanjkljivi in nepravilni odgovori, ki se tudi v zadnji anketi največkrat ponavljajo, bom podrobno obdelavo izpustila.

³ V oklepajih si rezultati preizkusov izraženi v % sledijo po letih 1962, 1977, 1978, 1983. Kadar sta v oklepaju samo dve števili, je prva rezultat predzadnjega preizkusa (1978. leta), druga pa zadnjega v letu 1983. Samo eno število pomeni rezultat zadnje ankete. Če za kakšno leto ni podatka, je to označeno s črtico.

Opredelitve geografskih dejstev so od preizkusa do preizkusa znanja boljše in pri zadnjem je bilo skupno že več kot polovica pravih odgovorov (36,37,45,55). Ustrezno temu se je zmanjšal skupni delež pomanjkljivih odgovorov (42,34,29,27). Pri negativnih odgovorih med preizkusi ni tolikšnih razlik, razen nekoliko večjega upada pri zadnjem (19,16,16,9) in tudi delež vprašanj brez odgovora se bistveno ne spreminja (4,13,10,9).

Novinci najbolj poznajo socialistične države v Evropi (89), vedo, katera sta glavna jezika v Južni Ameriki (87), znajo naštetih onesnažene reke v Sloveniji (80), dokaj dobro poznajo tudi glavne geološke dobe (73), atlaške države (73). Kot v prejšnjih preizkusih so tudi tokrat pokazali najslabše poznavanje dejstev o Sloveniji in Jugoslaviji. Skoraj polovica študentov ni niti poizkusila pojasniti upravne razdelitve Slovenije in tudi naravne enote Slovenije slabo poznajo (38% pravih, 49% pomanjkljivih, 7% nepravilnih odgovorov). En številčen podatek o Jugoslaviji pozna 27% novincev, 56% jih je navedlo dva ali tri (največkrat površino in število prebivalcev) in samo 9% novincev pozna 4 ali več številčnih podatkov o Jugoslaviji. Brez odgovorov na to vprašanje je bilo 9% anket. Območja onesnaženega zraka v Jugoslaviji anketiranci nekoliko bolje poznajo, pa vendar je bilo glede na aktualnost varstva okolja pričakovati višji odstotek pravih odgovorov (58). Pomanjkljivi odgovori (40) kažejo, da učenci kar dobro poznajo območja onesnaženega zraka v Sloveniji, slabše pa drugod v Jugoslaviji.

Slabo poznavanje domovine je zaskrbljujoče. V naslednjih preizkusih znanja bi bilo dobro postaviti novincem več vprašanj o Jugoslaviji in natančneje analizirati njihovo poznavanje oziroma nepoznavanje Jugoslavije, še posebej, ker po novih učnih načrtih za geografijo v srednjih šolah učenci malo ter nesistematično razširjajo in utrjujejo znanje o Jugoslaviji.

III. Oznaka nekaterih geografskih pojavov in procesov

S pomočjo 12 izbranih vprašanj naj bi novinci pokazali, kako znajo označiti bistvo nekaterih geografskih pojavov in procesov.

Ker je bila ta skupina vprašanj pri predzadnjem preizkusu precej spremenjena, ločeno obravnavam prva štiri vprašanja, ki so bila pri vseh anketah ista, ter vsa vprašanja pri zadnjih dveh anketah.

Pri prvih štirih vprašanjih se kaže od ankete do ankete porast odstotka pravih odgovorov (16,17,35,45), vzporedno pada delež pomanjkljivih (54,58,44,37), kakor tudi delež nepravilnih odgovorov (27,20,9,12). Delež vprašanj brez odgovora se bistveno ne spreminja.

Podobno sliko kaže primerjava vseh vprašanj pri zadnjih dveh preizkusih.

Več kot polovica novincev pozna pobude za osnovanje gibanja neuvrščenih (58), razloge za namestitve tovarne aluminija v Kidričevem (53) ter dejavnike razvoja turizma (53). Najslabše so študenti označili bistvo procesov industrializacije (9% pravih), urbanizacije (9), deagrarnizacije (22) ter pojem varstvo okolja (16). Precej boljše kot v prejšnjem preizkusu pa so novinci opredelili pobude za osnovanje gibanja neuvrščenih (16,58), pravice narodnosti v SFRJ (23,40) ter vzroke onesnaženosti zraka v kotlinah (14,42).

IV. Hidrografija Jugoslavije

Tudi v zadnji anketi smo preizkušali znanje o hidrografiji Jugoslavije s tremi vprašanji. Odgovori naj bi pokazali poznavanje naše rečne mreže, rečnih režimov v vseh treh povodjih in vzrokov za neenakomerno velikost posameznih povodij.

Tudi tokrat so bili odgovori na to skupino vprašanj med najslabšimi. Na priloženi hidrografski skici Jugoslavije je imenovalo vsaj 15 od 27 rek 53% novincev, nihče ni znal obrazložiti vzrokov za neenakomerno velikost povodij, rečne režime pa je pravilno označilo 16% novincev.

Kljub slabim rezultatom se kaže napredek v primerjavi s prejšnjimi preizkusi. Skupno delež pravilnih odgovorov narašča (-, 4, 15, 23), upada odstotek pomanjkljivih (-, 43, 24, 28), delež negativnih odgovorov je skoraj nespremenjen (-, 35, 36, 32), delež vprašanj brez odgovorov pa precejšen (-, 17, 25, 17).

V. Širša razgledanost

Anketiranci so morali opredeliti vplive smeri, ki se kažejo v razvoju jugoslovanskih upodabljalnih umetnosti v preteklih stoletjih, zlasti arhitekture in slikarstva, ter navesti vsaj štiri dela slovenskih pisateljev, kjer najdemo tudi geografsko zanimivo čtivo.

Na prvo vprašanje je bilo pri prvem preizkusu samo 4% pravilnih odgovorov, tokrat pa je že 42% študentov pravilno odgovorilo. Na drugo vprašanje so odgovarjali samo pri zadnjih dveh anketah in tudi tu se kaže porast pravilnih odgovorov (18, 27). Ravno tako je nekaj več pomanjkljivih odgovorov (25, 49), tj. novinci so našli samo 2-3 ustrezna literarna dela.

Odgovori na negeografski vprašanji kažejo, da sedanji študenti bolje poznajo slovensko literaturo in umetnost.

VI. Pomen in predmet geografije

Šesta skupina, obsega štiri vprašanja, je bila uvedena pri drugem preizkusu.

V odgovorih na vprašanje, kam spada geografija v sistemu znanosti, 56% novincev uvršča geografijo k družbenim znanostim, kar je precej več kot v prejšnjih anketah (-, 30, 26, 56), 29% k naravoslovno-družbenim vedam (-, 28, 25, 29), 4% odgovorov je nejasnih (-, 19, 43, 4), 11% pa jih ni odgovorilo (-, 4, 6, 11).

Na vprašanje, v čem je družbeni pomen geografije, študenti tudi pri zadnjem preizkusu navajajo zelo različne odgovore. Najbolj tipična sta: geografija spoznava odnose med naravo in družbo (-, 11, 23, 13) in opisuje ter razlaga pokrajino, zemeljsko površje (-, 11, 8, 15). Veliko jih ni znalo odgovoriti (-, -, 35, 22), precej odgovorov pa je nejasnih (-, 20, 11, 27). Predmet geografije je po mnenju 33% vprašanih pokrajina, 24% jih meni, da je to zemeljsko površje, 18% odnos med naravo in družbo, 16% študentov pa ni odgovorilo.

Za študij geografije so se anketiranci odločali zaradi zanimanja 56% (-, 46, 57, 56), iz želje spoznati svet in ljudi 13% (-, 16, 13), nekateri pa navajajo kot vodilo ljubezen do narave, željo po večji razgledanosti, pestrost študija, terensko delo. Kar četrtna (24) novincev pa na vprašanje ni odgovorila.

Odgovori na zadnjo skupino vprašanj kažejo, da ima večina študentov ob vpisu zelo nejasne predstave o vedi, ki jo nameravajo študirati in tudi motivi za izbiro študija so pogosto zelo splošni (zanimanje) ali izredno šibki. To se vsekakor kaže pri osipu študentov ob prehodu v drugi letnik.

Zaključek

Zadnji preizkus znanja študentov na začetku študija geografije kaže podobne pomanjkljivosti v njihovem predznanju kot prejšnji preizkusi, kljub temu da je skupni uspeh višji, kar nikakor ni nepomembno. Zaradi primerljivosti anket pri skupnih rezultatih niso šteta vprašanja z izbirnimi odgovori. V prvi anketi je bilo pravih 21% vseh odgovorov, ravno toliko pri drugi, nekoliko višji je odstotek pozitivnih odgovorov v letu 1978 (26), pri zadnjem preizkusu pa je bila že tretjina odgovorov (33) pravilna. Deleži pomanjkljivih odgovorov se niso dosti spreminjali (40,38,33,37), negativnih odgovorov, h katerim sem štela tudi vprašanja brez odgovora, pa je nekoliko manj samo pri zadnjem preizkusu (40,38,41,30).

Obseg in raven znanja geografije študentov na začetku visokošolskega študija geografije se v dobrih dveh desetletjih nista bistveno spremenila. Kljub zelo nizkim kriterijem pri vrednotenju odgovorov je komaj tretjina študentov pokazala zadovoljivo predznanje, ravno toliko pa je bilo povsem negativnih odgovorov.

Znanje novincev je površno, premalo sistematično, pojmi so nejasni, slabo povezani, zato so še vedno najslabši odgovori pri opredeljevanju pojavov in procesov. Pravzaprav je presenetljivo, da najmanj vedo o urbanizaciji, industrializaciji, deagrarizaciji, to je o procesih, sredi katerih živijo. Najboljši rezultati pa so pri poznavanju geografskih dejstev. To kaže na stare pomanjkljivosti pouka geografije na osnovnih in srednjih šolah: preveč dejstev, premalo utrjeni osnovni pojmi, zlasti pa statično, nevzročno gledanje na geografske pojave in procese. Zanimiva bo primerjava sedanjih rezultatov s preizkusi znanja prvih absolventov srednjega usmerjenega izobraževanja. Do sedaj so se vpisovali na geografijo predvsem maturanti gimnazij, v naslednjem letu pa lahko pričakujemo študente, ki so se seznanjali z geografijo po precej različnih programih. V novih učnih načrtih je več poudarka na problemskem obravnavanju pojavov in procesov v pokrajini in učenci naj bi v večji meri kot doslej razvili geografsko mišljenje.

Odgovori študentov geografije FF na anketa vprašanja - izraženi v % za šol. l. 1962/63, 1977/78, 1978/79 in 1983/84

I. Geografski termini

1. Opisna označitev

	pozitivni				pomanjkljivi				negativni				brez odgovora			
	1962	1977	1978	1983	1962	1977	1978	1983	1962	1977	1978	1983	1962	1977	1978	1983
horizont	51	31	42	22	35	5	28	4	14	60	21	58	0	4	9	16
relief	28	50	51	38	42	34	19	29	22	16	26	31	8	0	4	2
erozija	-	0	7	9	-	54	46	53	41	46	46	38	-	0	1	0
podzol	6	11	16	13	69	63	56	62	25	23	26	20	0	3	2	4
polikulturno																
kmetijstvo	4	15	16	11	54	65	46	60	42	11	26	27	0	9	12	2
plantaža	26	7	17	13	57	65	53	69	17	28	28	18	0	0	2	0
SKUPNO	23	19	25	18	51	48	41	46	27	31	29	32	2	3	5	4

SKUPNO	29	33	81	83	17	17	1	0
nataliteta	7	18	61	73	39	27	0	0
savana	12	17	83	91	17	9	0	0
porečje	34	46	-	67	-	23	-	0
pasat	10	7	85	78	13	20	2	2
izohipsa	39	57	94	98	4	2	2	0
širina	69	51	82	91	16	9	2	0
geografska	1962 ^x	1977 ^x	1978	1983	1978	1983	1978	1983
	pravilni	nepravilni	brez odgovora					

2. Izbirna označitev pravilnega odgovora

II. Geografska dejstva

	pozitivni				pomanjkljivi				negativni				brez odgovora			
	1962	1977	1978	1983	1962	1977	1978	1983	1962	1977	1978	1983	1962	1977	1978	1983
sestava geosfere	23	18	17	51	10	19	53	11	40	35	28	13	28	28	2	22
naravne pokrajine v tropskem pasu	32	39	27	56	28	20	23	22	40	26	35	20	0	15	5	2
tropske kulture	53	49	61	56	35	34	26	27	12	15	4	11	0	2	6	7
geološke dobe	-	66	59	73	-	14	17	9	-	5	12	6	-	15	12	6
glavna jezika v Južni Ameriki	60	86	63	87	37	12	11	13	0	0	21	0	3	2	5	0
glavna mesta	24	9	59	47	45	49	25	42	29	39	14	7	2	3	2	4
socialistične države v Evropi	65	57	67	89	25	43	30	7	10	0	3	4	0	0	0	0
atlaške dežele	75	59	63	73	14	18	19	11	9	11	12	7	2	14	6	9
industrijske pokrajine v Evropi	11	3	21	33	99	82	47	49	23	11	25	11	0	4	7	7
številčni podatki o Jugoslaviji	5	8	21	9	85	57	39	56	-	31	21	27	-	4	19	6
naravne enote Slovenije	10	43	25	38	77	47	33	49	13	7	27	7	0	3	15	7
upravna razdelitev Slovenije	-	5	11	22	-	7	19	20	-	14	7	11	-	74	63	47
onesnažene reke v Sloveniji	-	-	74	80	-	-	25	20	-	-	1	0	-	-	0	0
območja onesnaženega zraka v Jugoslaviji	-	-	49	58	-	-	42	40	-	-	6	2	-	-	0	0
SKUPNO	36	37	45	55	42	34	29	27	19	16	16	9	4	13	10	9

